17. MÄRTS 2026

Dendroloogiline hinnang

Palu tee, Elva, Elva vald

Robert Gustav Oetjen
Rongavana OÜ
Kalda 3, Elva

Dendroloogiline hinnang
1. Sissejuhatus
2. Metoodika
3. Inventeeritava ala üldine iseloomustus
4. Puittaimede väärtuste kirjeldus
4.1 Euroopa lehised
4.2 Harilikud pärnad
5. Haljastuse väärtus
6. Hooldussoovitused
6.1. Kiireloomulised tööd (esimesel võimalusel)
6.2. Regulaarne hooldus (1–5 aasta jooksul)
6.3. Pikaajalised soovitused (5+ aastat)
7. Kokkuvõte
Lisad

1. Sissejuhatus

Käesolev dendroloogiline hinnang on koostatud Elva linnas Palu tee põhjapoolsel lõigul (staadioni ääres) kasvavate puude hindamiseks. Hinnang on teostatud Elva Vallavalitsuse tellimusel.

Puude hindamise viis läbi Robert Oetjen (arborist, tase 4, kutsetunnistus nr 230807; puittaimede hindaja/meisterarborist, tase 5, kutsetunnistus nr 151807).

2. Metoodika

Käesolev hinnang on koostatud välitööde käigus visuaalse vaatluse meetodil, lähtudes standardist EVS 939-3:2020 „Puittaimed haljastuses“. Välitööd viidi läbi 9. märtsil 2026. Aluskaardile kantud üksikpuud tähistati numbritega ning iga objekti kohta koguti andmed inventuuritabelisse.

Inventuuritabelis on esitatud järgmised andmed:

- puu number alusplaanil;
- liik (lühenditega: EL – Euroopa lehis; HP – harilik pärn);
- tüve rinnasdiameeter (mõõdetud mõõdulindiga 1,3 m kõrguselt);
- võra projektsioon (ümardatud meetrites nelja ilmakaare suunas: E – ida; S – lõuna; W – lääs; N – põhi);
- väärtushinnang;
- märkused.

Puude väärtushinnang määrati vastavalt standardile EVS 939-3:2020, mis jaotab puud **viide väärtusklassi** lähtudes nende maastikulisest, ökoloogilisest ja kultuurilisest väärtusest ning säilitamise olulisusest:

- I. klass – eriti väärtuslik puu (kindlasti säilitada)
- II. klass – väärtuslik puu (üldjuhul säilitada)
- **III. klass – oluline puu (võimalusel säilitada)**

  Standardi kohaselt on III klassi puud "dekoratiivne puu või pikaealine ning mehaanilistest vigastustest, haigustest või kahjuritest kahjustatud, kuid veel elujõuline (juurdekasvuga) puu. Puu, mis osaleb sel kohal ökoloogiliselt tõhuse haljastuse (nt tänavahaljastuse, metsa rajatud elurajoonis krundi kõrghaljastuse) moodustamisel. Sobivas kasvukohas elustikupuu: jäme surnud puu ja tüügas, mis pakub elupaika lindudele, nahkhiirtele, putukatele, seentele jt.”

- IV. klass – väheväärtuslik puu (võib eemaldada)
- V. klass – likvideeriv (raiutav) puu (tuleb eemaldada)

Inventeerimisel hinnati järgmisi tunnuseid: puu üldine seisund, võra struktuur, kuivanud või murdunud okste esinemine, tüve kahjustused ja õõnsused ning varasemate hooldusl̃õigete jäljed.

3. Inventeeritava ala üldine iseloomustus

Inventeeritav ala asub Elva linnas Palu tee ääres, Palu tee ning Elva linnastaadioni ja spordipargi vahelisel alal. Euroopa lehised ja harilikud pärnad on istutatud alleena tee äärde hinnanguliselt pärast Teist maailmasõda 1950. aastatel, Elva linna arendamise käigus.

Inventeeritud puude hulgas on neli Euroopa lehist (*Larix decidua*) ning 19 harilikku pärna (*Tilia cordata*). Euroopa lehised ei moodusta tee põhjapoolsel küljel enam terviklikku alleed, kuna suurem osa neist on erinevatel aegadel eemaldatud. Tee lõunapoolsel lõigul (väljaspool inventeeritud ala) on puid säilinud rohkem (12 puud) ning alleeefekt on seal endiselt selgelt tajutav. Staadioni lääne- ja idapoolsetele külgedele on samal perioodil rajatud pärnade alleed.

Palu tee lõunapoolsel küljel paiknevad eramajadega kinnistud, uuritava ala poolel jääb Elva linna staadioni maa-ala. Teeäärset puude võraalust maad kasutatakse parkimiseks – nii eramajade elanike igapäevaseks parkimisvajaduseks kui ka spordiürituste ajal. Suuremate ürituste (nt rahvasport, jalgpallimängud, laululava sündmused) ajal on ala kasutuskoormus väga suur.

Joonis 1. Uuritav ala Palu teel. Puud on istutatud Palu tee äärde ning spordipargi ümber.

4. Puittaimede väärtuste kirjeldus

Inventeeritud alal kasvab kokku 23 puud – 4 Euroopa lehist (*Larix decidua*) ning 19 harilikku pärna (*Tilia cordata*).

4.1 Euroopa lehised

Lehised moodustavad Palu tee ääres (umbes 2 m tee servast) allee, mis on tõenäoliselt istutatud 1950. aastatel Elva linna arendamise käigus. Inventeeritud alal on neli reas kasvavat Euroopa lehist, väljaspool vaadeldavat ala on samal teepoolel säilinud veel mõned puud algsest alleest. Inventeeritud lehised on ligi 25 meetrit kõrged, tüve rinnasdiameeter on vahemikus 66–83 cm. Puud on valdavalt sirge tüvega, ühtlase ja sümmeetrilise võraga, tihedate ja sirgete külgokstega. Ühel puul (nr 3) on tüvi hargnenud ja võra ebasümmeetrilisem, kuid harude kinnitused on struktuurselt tugevad. Vanadele lehistele tüüpiliselt on osa okstest kuivanud või murdunud – see tuleneb liigi oksastiku ehitusest: oksad on suhteliselt pikad ja horisontaalsed ning muutuvad vanemas eas rabedaks. Pikad oksad võivad murduda tuule, lume või vananemise tõttu. Üldiselt on puude seisund hea kuni rahuldav.

Kõik inventeeritud Euroopa lehised vastavad standardi EVS 939-3:2020 kohaselt **III väärtusklassile (oluline puu)** – vt täpsemat selgitust peatükist 2.

Euroopa lehiste ohutuks ja esteetiliseks hoidmiseks on vaja neid regulaarselt hooldada ning nende seisundit kontrollida. Hoolduse käigus tuleks eemaldada kuivanud ja murdunud oksad ning vajadusel oksi harvendada. Puudele mõjub negatiivselt pinnase tihenemine, mis tekib autode tiheda parkimise tulemusena.

4.2 Harilikud pärnad

Inventeeritud alal kasvab 19 harilikku pärna (*Tilia cordata*), mis on istutatud alleena 1950. aastatel. Tegemist on vanade, kuid veel elujõuliste tänavapuudega. Puud on istutatud umbes kuuemeetriste vahedega, allees on üksikuid tühje kohti, mis ei vähenda oluliselt allee terviklikku muljet ega selle väärtust haljastuse elemendina. Puude kõrgus on hinnanguliselt 15–18 m, rinnasdiameeter jääb vahemikku 40–74 cm. Puud on valdavalt mitmeharulised; harunemine algab ligikaudu 2–3 m kõrguselt ning harud laiuvad külgsuunas. Võra ulatus tüvest mõõdetuna jääb vahemikku 3–9 m, kusjuures suurema kasvuruumiga põhja- ja lõunasuunas ulatuvad oksad sageli kaugemale.

Uuritud alal on pärnadel selgelt näha, et neid on täiskasvanud eas (tõenäoliselt 1980. aastatel) tugevalt tagasi lõigatud ehk ladvatud (köndistatud). Selline hooldusvõte oli sel perioodil linnahaljastuses levinud – selle eesmärgiks oli sageli puude kõrguse piiramine, murdumisohtlike harude vähendamine või lindude kolooniate pesitsemise piiramine.

Tugeva tagasilõikuse tulemusena on puudel kujunenud mitmeharuline sekundaarvõra, mis koosneb peamiselt lõikekohtadest arenenud epikormilistest võrsetest. Suurte lõikekohtade ümber tekivad aja jooksul iseloomulikud paksendid ning sageli algab puidu lagunemine ja õõnsuste teke. Lisaks köndistamise mõjudele on võras näha ka erinevatel aegadel tehtud

hoolduslõigete jälgi. Peamiselt on võra tõstetud – ilmselt nähtavuse parandamiseks ning ruumi loomiseks liikumiseks ja parkimiseks puude all. Kohati on näha suuremate harude murdumise jälgi ning osadel puudel esineb suuri kuivanud oksi ja harusid.

Puude seisund allees ei ole ühtlane – osade elujõulisus on vähenemas. Üldiselt võib puude seisundit hinnata heaks kuni rahuldavaks.

Kõik inventeeritud harilikud pärnad kuuluvad standardi EVS 939-3:2020 kohaselt **III väärtusklassi (oluline puu)** – vt täpsemat selgitust peatükist 2.

Joonis 2. Kõigil uuritud ala harilikel pärnadel on umbes 8–10 m kõrgusel selgelt näha tugeva tagasilõikuse jäljed ning sellest tekkinud mitmeharuline sekundaarvõra, mis on tihedam, struktuurselt nõrgem ja vähem atraktiivne. Tee vastasküljel on näha samal ajal istutatud pärn liigiomase loomuliku võraga.

5. Haljastuse väärtus

Palu tee ääres kasvav lehiste ja pärnade allee on ligikaudu 75 aasta vanune ning moodustab tänavaruumis selge ja tervikliku maastikulise elemendi. Suured puud loovad oma tihedate võradega väärtuslikku mikrokliimat, pakuvad suvekuumuses varju ning tõkestavad tolmu ja müra levikut. Vanade pärnade tüvedes ja okstes leiduvad õõnsused ning muud mikrostruktuurid suurendavad nende ökoloogilist väärtust, pakkudes elupaiku paljudele liikidele. Hoolimata varasemast tugevast tagasilõikusest ja esinevatest kahjustustest on alleel endiselt oluline haljastuslik ja keskkondlik väärtus.

Joonis 3. Palu tee ääres kasvav allee moodustab tervikliku maastikulise elemendi. Hoolimata varasemast tugevast tagasilõikusest ja esinevatest kahjustustest on alleel endiselt oluline haljastuslik ja keskkondlik väärtus.

6. Hooldussoovitused

Alleena kasvavate puude pikaajaliseks säilimiseks ja nende väärtuse hoidmiseks on vajalik regulaarne ja asjatundlik hooldus. Alljärgnevalt on toodud peamised hooldussoovitused puude seisundi parandamiseks ja ohtude ennetamiseks.

6.1. Kiireloomulised tööd (esimesel võimalusel)

- Kuivanud ja murdunud okste eemaldamine: nii Euroopa lehistel kui ka pärnadel tuleb eemaldada kõik kuivanud ja murdunud oksad, mis võivad kujutada ohtu inimestele ja varale. Tööd tuleks teha väljaspool linnustiku pesitsusperioodi (soovitavalt septembrist veebruarini).

- Vigastatud ja nõrkade harude kärpimine: Pärnadel tuleb hinnata sekundaarvõra harude kinnitusi ja eemaldada need, mis on struktuurselt nõrgad või murdumisohtlikud.

6.2. Regulaarne hooldus (1–5 aasta jooksul)

- Võra tervendav lõikus: Pärnadel on vajalik järk-järgult harvendada sekundaarvõra, eemaldades liigselt tihedalt kasvavaid ja hõõrduvaid oksi. See vähendab tuulekoormust ja parandab võra valgustatust. Tööd tuleks teha mitme aasta jooksul, vältides korraga suurte lõikehaavade tekitamist.
- Võra tõstmine (vajadusel): Kui parkimiskoormus on väga suur, võib kaaluda alumiste okste eemaldamist, et tagada parem nähtavus ja liikumisruum. Siiski tuleb seda teha ettevaatlikult, säilitades puu loomuliku proportsiooni.
- Juurekaitse ja pinnase parandamine:
    - Piirata autode parkimist vahetult puude tüvede alla, et vähendada pinnase tihenemist.
    - Kaaluda multšikihi (puitlaastud või koor) laotamist puude tüve ümbrusesse, et kaitsta juuri ning parandada niiskus- ja õhurežiimi. Multš ei tohi puutuda vastu tüve.
- Seisundi jälgimine: Soovitav on puude seisundit hinnata iga 3–5 aasta järel, et märgata õigeaegselt uusi ohte (nt seenhaigused, suurenevad õõnsused, uued murdumised).

6.3. Pikaajalised soovitused (5+ aastat)

- Alternatiivsete parkimislahenduste kaalumine: Pikaajaliselt tuleks leida võimalusi autode parkimise ümberkorraldamiseks, et vähendada koormust puude juurestikule ja võradele (nt parkimise koondamine kindlatesse tsoonidesse või parklate rajamine väljapoole puude võraprojektsiooni).

7. Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Palu tee ääres kasvav ligikaudu 75 aasta vanune lehiste ja pärnade allee omab olulist haljastuslikku, ökoloogilist ja kultuuriloolist väärtust. Vastavalt standardile EVS 939-3:2020 hinnatakse kõik inventeeritud puud III väärtusklassi (oluline puu). See tähendab, et tegemist on tervete ja elujõuliste puudega, mis moodustavad olulise osa piirkonna haljastusest ning mida võimalusel tuleks säilitada.
Kuigi puudel esineb vanusest ja varasemast hooldusest tingitud iseärasusi (pärnadel tugeva tagasilõikuse jäljed, lehistel kuivanud ja murdunud oksad) ning lehiste rida on tugevalt vähendatud, on nende üldseisund hea kuni rahuldav ning nad täidavad jätkuvalt oma keskkondlikke funktsioone. Alleel kui terviklikul maastikuelemendil on lisaks väärtus linnaruumi kujundajana.
Peamised ohutegurid puudele on tihe autode parkimine vahetult puude all, mis põhjustab pinnase tihenemist ja võib kahjustada juurestikku, ning kuivanud või murdunud oksad, mis kujutavad ohtu inimestele ja varale.

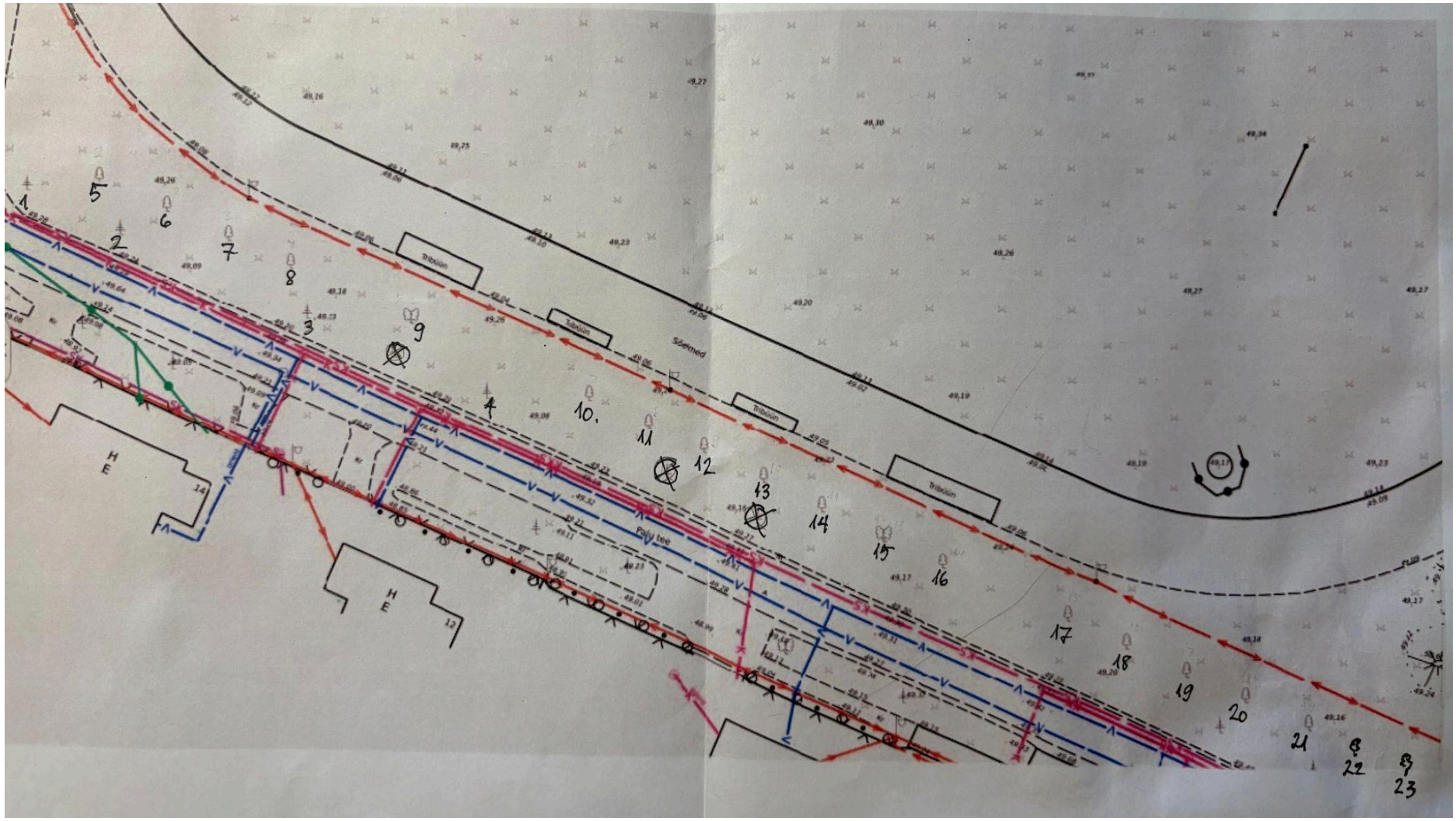
Allee väärtuste pikaajaliseks säilimiseks on vajalik regulaarne hooldus (kuivanud harude ja okste eemaldamine, võra tervendav hoolduslõikus) ning puude kasvutingimuste parandamine (parkimiskoormuse vähendamine, pinnase kaitsmine).

Lisad

Lisa 1. Alusplaan

Lisa 2. Inventuuritabel

LISA 1. ALUSPLAAN

LISA 2. INVENTUURITABEL

Nr	Liik	tüve läbimõõt (cm)	Võra mõõt (m) (E-S-W-N)	Väärtusklass vastavalt EVS 939-3:2020	Märkused
1	EL	83	5 - 6 - 9 - 8	III	kõrgus lehistel ca 25m, sirge tüvi, korrapärane võra, kuivi oksi sees. Heas seisus.
2	EL	66	7 - 4 - 4 - 5	III	sirge tüvi, kuivi oksi, ok
3	EL	82	7 - 7 - 5 - 7	III	ca 7m haruneb 2-ks, jämedam S poolne haru omakorda 2-ks, ühendused tugevad, natuke kuivi oksi sees
4	EL	83	7 - 5 - 4 - 8	III	sirge tüvi, kuivi oksi ca 10%,
5	HP	58 (110 cm)	4 - 6 - 5 - 6	III	suur haru ära murdunud (ca 1,5 m), lai võra, üks haru lehise (nr 2) sees, murdunud, vigastatud oksad, õõnsused
6	HP	41	5 - 4 - 3 - 6	III	suur murdunud haru (E poolel, 2m), mitu kuivanud haru
7	HP	37.5	4 - 5 - 4 - 5	III	3-ks harunenud ca 2 m, mitu kuivanud haruoksa
8	HP	49	5 - 4 - 5 - 7	III	õõnsus haru juures, 10-15% kuiva sees, varem tugevasti tagasi lõigatud
9	HP	48.5	6 - 4 - 5 - 6	III	Suurem harunemine ca 4m, elujõuline, heas seisus
10	HP	46	3 - 4 - 5 - 5	III	tüvi kaldus N suunas, mõned suuremad kuivanud oksad. N poolel suurem haru 90% kuivanud, OHTLIK! 70% võrast ok
11	HP	54.5	4 - 5 - 4 - 6	III	seente viljakehad, kuivad oksad ja tüükad, 30-40% võraokstest kuivad, eriti võra ülemises osas, raja ja platvormi peale kaldu. Kaaluda raiumist.

12	HP	40	4 - 3 - 2 - 7	III	peenem puu, kaldus N suunas. Ok, ca 10% kuivi oksi
13	HP	54	5 - 5 - 5 - 7	III	suurem, sirgem, tervem puu. Elujõus. N haru 3-4m üle raja ääre
14	HP	59	7 - 6 - 4 - 7	III	rohkelt kuivi oksi kõrgemal võras - 20-30%.
15	HP	42.5 (N), 41.5 (S)	5 - 7 - 3 - 7	III	2-ks harunev 4m juures, 2 haruoksa N poolele raja peale (kuni 20cm, võimalik eemaldada), suur murdunud haru, õõnes
16	HP	74	7 - 6 - 5 - 5	III	N poolsed harud kuivad. OHTLIK! 40% võrast kuivanud. Vaja eemaldada kuiva!
17	HP	58	5 - 4 - 5 - 6	III	suurem elujõus puu. Võib eemaldada N poolsed oksad. Tihe võra ca. 5% kuivi oksi
18	HP	61	5 - 6 - 5 - 5	III	ca 10% kuiv, kuivad tüükad
19	HP	48	4 - 7 - 3 - 8	III	3-4 m juures suur harunemine. Suur õõnsus murdunud koha juures, sees ca 10% kuiva
20	HP	53	5 - 5 - 4 - 5	III	Heas elujõus. 3 tugevat haru ca 3 m. Võra oks vastu maad (vajadusel tõsta). Tüükad ca 10m juures
21	HP	43.5	5 - 4 - 3 - 7	III	E pool suur kuiv haru (eemaldada!), 30% kuiv.
22	HP	44.5	4 - 7 - 5 - 5	III	tugev harunemine 2,5 m juures, võra ebaühtlane, elujõulisus vähem, tüükaid ja kuiva
23	HP	53	8 - 6 - 6 - 9	III	harunemine ca 4m. Väga harali võra, ca 5-10% kuiva. Puu elujõus.